UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

[Bespreking van: M. 't Hart (2022) Oorlog en ongelijkheid : Een inclusieve geschiedenis van de Gouden Eeuw]

van Tol, J.

DOI
10.51769/bmgn-lchr.16939

Publication date
2023

Document Version
Final published version

Published in
BMGN - Low Countries Historical Review

License
CC BY

Link to publication

Citation for published version (APA):
van Tol, J. (2023). [Bespreking van: M. 't Hart (2022) Oorlog en ongelijkheid : Een inclusieve geschiedenis van de Gouden Eeuw]. *BMGN - Low Countries Historical Review*, *138*, Article 56. https://doi.org/10.51769/bmgn-lchr.16939

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:12 Nov 2026

Marjolein 't Hart, ***Oorlog en ongelijkheid. Een inclusieve geschiedenis van de Gouden Eeuw*** (Amsterdam: Boom, 2022, 248 pp., ISBN 9789024434442).

De ondertitel van Marjolein 't Harts nieuwe boek is meteen intrigerend; de controversiële term 'Gouden Eeuw' is bewust behouden, maar deze geschiedenis dient wel op een inclusieve manier verteld te worden. In de inleiding wordt deze keuze toegelicht. Puur vanuit economisch perspectief, zo kan volgens 't Hart niet ontkend worden, was de zeventiende eeuw in de Republiek een tijd van uitzonderlijke bloei. Maar er wordt meteen bij vermeld dat deze rijkdom verre van eerlijk verdeeld was. Sterker nog, de welvaart van de een ging vaak ten koste van de ander. Dit is meteen de belangrijkste ambitie van dit boek. Het moet uitleggen hoe het mogelijk was dat de Republiek, voortdurend in oorlog, een grote economische groei doormaakte en tegelijkertijd tonen dat die welvaart ongelijk was verdeeld onder de bevolking.

Lezers die zich al wat meer in de periode verdiept hebben komt dit verhaal wellicht bekend voor. Het boek is namelijk voor een groot deel gebaseerd op 't Harts invloedrijke eerdere studie van de economie van de Republiek: *The Dutch Wars of Independence: Warfare and Commerce in the Netherlands, 1570-1680* (2014). Gezien de grote maatschappelijke belangstelling voor, en controverse over, de 'Gouden Eeuw' en haar erfenissen is deze hervertelling voor een breed publiek zeer welkom. Er is bovendien al lang vraag naar een narratief over de Nederlandse zeventiende eeuw dat niet alleen focust op het dominante gewest Holland. Dit boek levert hier een belangrijke bijdrage aan.

De opening van het boek is minder spannend dan het vervolg. In het eerste hoofdstuk wordt, met het oog op de minder ingevoerde lezer, het verhaal van de Tachtigjarige Oorlog kort samengevat. Vervolgens richt het boek zich vooral op de vraag hoe het mogelijk was dat de Republiek, van alle kanten in het nauw gebracht door vijandelijke mogendheden, zo een ongekende groei kon doormaken. Oorlog leidde in de vroegmoderne tijd immers nagenoeg altijd tot economisch verval en niet zelden tot het bankroet van de staat. Een hele reeks overtuigende verklaringen volgt. Innovaties op het gebied van militaire technologie, logistiek, strategie en discipline zorgden, hand in hand met verstandig fiscaal en economisch beleid, voor een betaalbaardere en efficiëntere krijgsmacht. De disciplinering van de troepen faciliteerde relatief vreedzame verhoudingen tussen burgers en garnizoenen, die op hun beurt weer hun regelmatig uitbetaalde soldij besteedden in de lokale economie. Door geld te lenen van de eigen bevolking in plaats van te

Published by Royal Netherlands Historical Society | KNHG
Creative Commons Attribution 4.0 International License
DOI: 10.51769/bmgn-lchr.16939 | www.bmgn-lchr.nl | e-ISSN 2211-2898 | print ISSN 0165-0505

steunen op buitenlandse financiers kwamen de grote staatsleningen de eigen economie ten goede en versterkte de Republiek haar kredietwaardigheid. Investeringen in de vloot stimuleerden bovendien niet alleen de lokale economie, maar bevorderden ook de overzeese handel.

Tot zo ver het optimistische verhaal. Het wordt al snel duidelijk dat grote groepen mensen in de Republiek – en ver daarbuiten – structureel te lijden hadden onder de militaire en economische ambities van de nieuwe staat. De aandacht voor de koloniale dimensie van dit verhaal is beperkt. Veel uitgebreider komen de grote verschillen tussen het politieke en economische centrum van de Republiek en de perifere gebieden aan bod. Hier ligt de grote kracht van het boek. 't Hart zet helder uiteen wat de impact van de oorlogen was op de kleinere steden buiten Holland, op de boerenbevolking en op de bewoners van de gebieden rond de frontlinie. De gevaren kwamen van alle kanten. De 'eigen' troepen konden net zo'n spoor van vernieling achterlaten als de soldaten van de vijand. Het enorme contrast tussen de ervaringen van de inwoners van de machtige steden van Holland, beschermd door moderne fortificaties, en de kwetsbare plattelandsbevolking komt steeds weer sprekend naar voren.

Door dit nieuwe perspectief kantelt het traditionele beeld van de 'Gouden Eeuw'. Het eens zo heroïsche verhaal over inundaties – het onderwater zetten van grote stukken land om de vijand te verjagen – komt bijvoorbeeld in een heel ander daglicht te staan als je de gevolgen voor de boerenbevolking in kaart brengt. Die kreeg te maken met het verlies van vee en oogsten, vernietigde dorpen en jarenlange, bijna onbetaalbare herstelwerkzaamheden. Op de lange termijn had dit grote gevolgen voor de plattelandseconomie in de Republiek. Kleine boerenbedrijven konden de vele klappen simpelweg niet opvangen en verdwenen. Ook de kaapvaart was niet alleen een bron van inkomsten en prestige (denk aan de Watergeuzen of Piet Hein), maar ook een constante bedreiging voor eenieder die de kost op zee verdiende. Schrijnend zijn de verhalen over vissers die door kapers werden verdronken, verminkt of gevangengenomen.

Marjolein 't Hart schetst in dit boek een beeld van een verdeelde samenleving met een kloof tussen arm en rijk die als gevolg van de oorlogen alleen maar groter werd. Door op een leesbare manier de zeer verschillende ervaringen van het leven in de Republiek voor een breed publiek inzichtelijk te maken biedt dit boek een belangrijk nieuw perspectief op de geschiedenis van de 'Gouden Eeuw'.

Jonas van Tol, Universiteit van Amsterdam